

PŘEHLED ARCHIVNÍCH FONDŮ A HISTORIOGRAFICKÉ PRODUKCE K ČESKOSLOVENSKO- -RAKOUSKÝM VZTAHŮM¹

MIROSLAV ŠEPTÁK

Vztahy Československa a Rakouska vyvolávají oprávněnou pozornost společenských věd již po několik desetiletí. K podstatným rysům výzkumu patřilo dlouho výrazné dělítko mezi českými a německy hovořícími badateli, a to jak s ohledem na výběr témat, tak na využití archivních dokumentů. Od počátku devadesátých let minulého století dochází k překračování této užší perspektivy prostřednictvím širší reflexe vybraných problémů. Uvedenou skutečnost umožňují především možnost svobodného studia v českých a rakouských archivech a snadnější dostupnost odborné literatury i dobových periodik.

Cílem předloženého studie je podat základní přehled o archivních fondech a historiografické produkci k československo-rakouským vztahům. Nejprve budu věnovat pozornost nevydaným pramenům a edicím dokumentů, následně pojednám o zásadních příspěvcích historické vědy. V závěru bych chtěl upozornit na možné perspektivy dalšího bádání.

Archivní fondy v České republice

Nevydané prameny uchovávané ve veřejných archivech jsou již po několik staletí nedílnou součástí historikovy práce. Z hlediska výzkumu československo-rakouských vztahů patří mezi nejvíce badateli vytěžovanou institucí Archiv Ministerstva zahraničí v Praze. Fond Politické zprávy zpřístupňuje situační zprávy zasílané československými diplomaty ze zahraničí včetně Vídně. Dokumentace z rakouské metropole zahrnuje období 1918–1938 a 1945–1976.² Naproti tomu fond Zastupitelské úřady obsahuje materiály nejen vyslanectví ve Vídni, ale také konzulátů v Linci, Štýrském Hradci a Úřadovny ministerstva

1 Studium archivních fondů a odborné literatury ve Vídni mi bylo umožněno na základě reciproční dohody mezi Národním archivem v Praze a Rakouským Státním archivem ve Vídni. Dále bych chtěl poděkovat Markétě Maturové a Davidu Hubenému za připomínky k textu.

2 Archiv Ministerstva zahraničních věcí, Praha, fond Politické zprávy 1918–1977.

sociální a zdravotní správy v Praze při Hlavním zaopatřovacím úřadě Ostmark ve Vídni.³

Druhý druh dokumentů tvoří šifrovaná telegrafická korespondence mezi ministerstvem a zastupitelským úřadem v rakouské metropoli, a naopak pokrývá období 1918–1938 a 1945–1989/1990.⁴

Třetím využívaným typem dokumentů jsou přepisy těsnopiseckých záznamů porad Kamila Krofty s vedoucími úředníky ministerstva. Záznamy z těchto rozhovorů jsou uchovávány v tzv. Kroftově archivu.⁵

Čtvrtý typ dokumentů tvoří torzovitě zachované materiály přímo z pera ministra zahraničí Československa Edvarda Beneše o rozhovorech se zahraničními diplomaty a novináři. Většina z nich pochází z Kroftova archivu, případně z kabinetu ministra. Dokumenty uchovávané pro svůj speciální obsah a pojednávající většinou o dílčích problémech lze nalézt ve fondech II. politické⁶, III. zpravodajské⁷, IV. národohospodářské⁸ a VI. právní sekce⁹. Korespondence adresovaná ministrově, záznamy o jeho ústních i písemných projevech, úředních cestách, čestných členstvích, rozhovorech se členy diplomatického sboru a různé situační zprávy obsahuje fond Kabinet ministra.¹⁰

Pro výzkum vzájemných vztahů po roce 1945 mají největší význam dokumenty řazené ve fondu Teritoriální odbory. Obsahují široké spektrum materiálů k politickým, hospodářským a kulturním aspektům bilaterální relace.¹¹ Mezinárodně právní problematiku převážně s ohledem na vzájemná majetkoprávní vyjednávání s Rakouskem přibližují fondy právního odboru rezortu zahraničí.¹² Tyto dokumenty pak doplňují materiály z provenience Mezinárodního odboru¹³, Odboru pro mezinárodní organizace¹⁴ a Odboru pro mezinárodní ekonomické

3 Tamtéž, f. Zastupitelské úřady, Rakousko 1918–1944.

4 Tamtéž, f. Telegramy došlé a odeslané 1918–1940 (1945), dostupné online z: <http://badatelna.eu/fond/157735/inventar/>.

5 Tamtéž, f. Kroftův archiv 1918–1938.

6 Tamtéž, f. II. politická sekce 1918–1939 (1949).

7 Tamtéž, f. III. zpravodajská sekce 1918–1939.

8 Tamtéž, f. IV. národohospodářská sekce 1918–1939 (1949), 1945–1949.

9 Tamtéž, f. VI. právní sekce 1918–1945.

10 Tamtéž, f. Kabinet ministra 1918–1938.

11 Tamtéž, f. Teritoriální odbory – obyčejné 1945–1968; tajné 1945–1989.

12 Tamtéž, f. Právní odbor – obyčejné 1945–1969; tajné 1955–1969. Podobný charakter dokumentů lze nalézt rovněž ve fondu Mezispojenecká reparační komise 1945–1955.

13 Tamtéž, f. Mezinárodní odbor 1945–1955.

14 Tamtéž, f. Odbor pro mezinárodní organizace – tajné 1945–1955, obyčejné 1955–1965, 1966–1970.

organizace¹⁵. Spíše jednotliviny k československo-rakouským vztahům obsahují fondy sekretariátů jednotlivých ministrů.¹⁶

Badateli méně využívané, o to však větší potenciál skrývající, jsou fondy nacházející se v péči Národního archivu. Jedná se o archiválie vzešlé převážně z činnosti veřejnoprávních původců – ústředních státních orgánů a jejich podřízených organizací. Dokumenty od vzniku republiky do konce druhé světové války spravuje Oddělení fondů státní správy z let 1918–1945.¹⁷ K těmto sbírkám mohou badatele využít přehledně zpracované inventární pomůcky. O archiválie k dějinám po roce 1945 pečuje Oddělení fondů státní správy z let 1945–1992. V případě, že se jedná o nezpracované materiály, jejich studium je možné po předchozí domluvě se správcem příslušného fondu. Pro poznání hospodářských vztahů mají největší význam materiály z provenience Ministerstva zahraničního obchodu¹⁸, Ministerstva financí¹⁹, Úřadu předsednictva vlády²⁰, Státního úřadu plánovacího²¹ a Státní plánovací komise²².

Po roce 1948 zasahovala do vztahů s Rakouskem v pozici politického hegemona Komunistická strana Československa.²³ Z její provenience vzniklo hned

15 Tamtéž, f. Odbor mezinárodních ekonomických organizací 1966–1970.

16 Tamtéž, f. Generální sekretariát (A) 1945–1954, 1955–1970; Generální sekretariát – Žourek 1945–1948 (1952); Generální sekretariát – tajné 1955–1969.

17 Národní archiv, Praha, fondy: Prezidium ministerské rady 1918–1945, Ministerstvo vnitra I. – prezidium 1918–1940, Ministerstvo vnitra I. – stará registratura 1918–1944, Ministerstvo vnitra I. – nová registratura 1936–1959, Ministerstvo vnitra I. – dodatky 1918–1945, Generální velitel četnictva (1906) 1918–1942 (1945), Zemské četnické velitelství Praha (1836) 1850–1945 (1950), Ministerstvo financí I. ((1887) 1918–1945 (1949)), Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností (1902) 1918–1942 (1952), Ministerstvo zemědělství (1910) 1918–1951, Ministerstvo spravedlnosti 1918–1953, Poradní sbor pro otázky hospodářské (1905) 1920–1938 (1939), Ústřední svaz československého průmyslu, Praha 1918–1950, Ústředna obchodních a živnostenských komor, Praha (1918) 1922–1948, Předsednictvo Ministerské rady – Londýn 1940–1945; Ministerstvo vnitra – Londýn (1913) 1940–1945 (1947), Londýnský archiv – sbírka dokumentů (1924) 1939–1945 (1952), Státní rada – Londýn 1939–1945, Archiv Huberta Ripky (1894) 1895–1958 (1961).

18 Tamtéž, f. Ministerstvo zahraničního obchodu 1945–1968; Federální ministerstvo zahraničního obchodu 1969–1992.

19 Tamtéž, f. Ministerstvo financí II. 1945–1968; Ministerstvo financí České socialistické republiky (1968) (1969–1981).

20 Tamtéž, f. Úřad předsednictva vlády 1945–1968 (1969); Úřad předsednictva vlády Československé socialistické republiky/Československé federativní republiky (1949) 1969–1992; Úřad předsednictva vlády – Generální sekretariát hospodářské rady 1945–1949.

21 Tamtéž, f. Státní úřad plánovací 1945–1949; Státní úřad plánovací II. 1949–1959.

22 Tamtéž, f. Státní plánovací komise (1945) 1959–1990.

23 Podle vlivného italského politologa Giovanni Sartorihho systém hegemonské strany patří mezi nesoutěživé stranické systémy, kde v systému jsou další strany povoleny, ale jedna z nich má mocenský monopol, ostatní strany jí nemohou vystřídat. Ve stranickém systému tak fakticky

několik fondů.²⁴ Zajímavé materiály obsahují rovněž fondy klíčových činovníků KSČ Klementa Gottwalda²⁵, Antonína Zápotockého²⁶, Antonína Novotného²⁷ a Gustáva Husáka²⁸. Studium dobového československého a zahraničního tisku umožňuje bohatá dokumentace fondu Ministerstvo zahraničních věcí – Výstřižkový archiv spravovaná Oddělením fondů nestátní provenience a archivních sbírek.²⁹

Státní oblastní archiv v Praze uchovává dokumenty k obchodním bilaterálním vztahům, neboť Obchodní a živnostenská komora v Praze pravidelně spolupracovala se zahraničím včetně Rakouska.³⁰ Další materiály, především k politickým aspektům bilaterální relace, lze nalézt v Masarykově ústavu a Archivu Akademie věd ve fondech souvisejících s Edvardem Benešem. Dokumenty vzešlé z činnosti československého politika jsou rozděleny do několika sbírek. Fondy Edvard Beneš I.–III. obsahují koncepty rozhovorů s rakouskými diplomaty a politiky, jeho osobní dopisy s československými tituláři ve Vídni, poznámky a přípravné podklady, které doplňují dokumenty z Archivu Ministerstva zahraničních věcí z let 1918–1948. Příslušné kartony obsahují rovněž kopie vyslaneckých zpráv z fondu Politické zprávy.³¹ Fond Edvard Beneš IV. umožňuje nahlédnout do části osobní korespondence československého státníka s významnými představiteli rakouské politiky, například Karlem Rennerem nebo Otto Bauerem.³² Ostatní fondy například Tomáš G. Masaryk a Kamil Krofta obsahují k československo-rakouským vztahům spíše jen jednotlivé dokumenty.³³

nedochází k politické soutěži. K tomu srov. Sartori, Giovanni: *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Brno 2005, s. 235–236.

24 Tamtéž, f. Komunistická strana Československa – Ústřední výbor (1945–1989); Mezinárodní oddělení ÚV KSČ 1945–1962; KSČ – sjezdy 1921–1989; KSČ Celostátní konference 1952–1960.

25 Tamtéž, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989 – Klement Gottwald.

26 Tamtéž, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989 – Antonín Zápotocký.

27 Tamtéž, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989 – Antonín Novotný.

28 Tamtéž, f. KSČ – Ústřední výbor 1945–1989 – Gustáv Husák.

29 Tamtéž, f. Ministerstvo zahraničních věcí – výstřižkový archiv (1916) 1918–1987.

30 Státní oblastní archiv, Praha, f. Obchodní a živnostenská komora Praha – věcná tematika; Krajský soud – obchodní frakce.

31 Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, Praha, f. Edvard Beneš I. (1918–1938); II. (1939–1945); III. (1945–1948).

32 Tamtéž, f. Edvard Beneš IV. (1884–1948).

33 Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, Praha, fond Edvard Beneš I., Tomáš Garrigue Masaryk, Kamil Krofta.

Stejnopisy vybraných zpráv určených pro hlavu státu pocházející z proveniencí československého Ministerstva zahraničních věcí uchovává Archiv Kanceláře prezidenta republiky v Praze.³⁴

Podrobnějšímu poznání hospodářských vztahů přispívá studium příslušných fondů uložených v Archivu České národní banky.³⁵

Opomenuty by neměly zůstat ani dochované pozůstalosti československých titulářů ve Vídni v meziválečném období uložené s výjimkou Kamila Krofty v Archivu Národního muzea.³⁶

K vojenským aspektům vzájemných vztahů existují torzovitě dochovaná dokumentace vojenského zpravodajství³⁷ (v péči Vojenského ústředního archivu – Vojenského historického ústavu) i materiály československého vojenského atašé ve Vídni uložené ve Vojenském ústředním archivu.³⁸

Archiv bezpečnostních složek uchovává materiály československých bezpečnostních orgánů. Zajímavé informace by mohly přinést dokumenty z proveniencí Státní tajné bezpečnosti, která po roce 1945 sledovala činnost rakouských diplomatů a politiků na území Československa.³⁹

Archivní fondy v zahraničí

Z materiálů uložených v zahraničí poskytuje nejvíce informací k československo-rakouským vztahům Rakouský Státní archiv, Archiv republiky (Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik). Zprávy rakouského vyslanectví v Praze jsou uloženy ve fondu Gesandtschafts- und Konsulatsarchive.⁴⁰ Jejich kopie a také instrukce rakouského ministerstva zahraničí, zápisy z důležitých jednání, telegramy došlé a odeslané lze nalézt ve fondu Neues Politisches Archiv.⁴¹ Dosud málo badatelů využité jsou zápisy z Obchodně-politické ministerské komise (Handelpolitisches Ministerkomitee).⁴²

34 Archiv Kanceláře prezidenta republiky, Praha, fond Kancelář prezidenta republiky 1919–1947, 1948–1962, 1965–1969, protokol T (tajné) (1921–1944) (1953), 1945–1963.

35 Archiv České Národní banky, Praha, f. Protokoly bankovní rady Národní banky Československé; Živnostenská banka.

36 Archiv Národního muzea, Praha, f. Robert Flieder, Hugo Vavrečka, Zdeněk Fierlinger.

37 Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický ústav, Praha.

38 Vojenský ústřední archiv, Praha, f. Vojenská kancelář prezidenta republiky 1919–1939.

39 Archiv bezpečnostních složek, Praha.

40 Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Wien, Bundesministerium für auswärtige Angelegenheiten, f. Gesandtschafts- und Konsulatsarchive 1918–1938.

41 Tamtéž, *Auswärtige Angelegenheiten, I. Republik, f. Neues Politisches Archiv.*

42 Enderle-Burcel, Getrude – Neubauer-Czettl, Alexandra: *Staat im Umbruch – Forschungslücken*

Vztahy s Československem byly součástí agendy rakouské vlády. Příslušné zápisy z jednání exekutivy uspořádané chronologicky lze nalézt ve fondu Ministerratsprotokolle.⁴³

Rovněž materiály k vzájemným vztahům po roce 1945 uchovává Archiv republiky. Dokumentace ministerstev zahraničí, hospodářství a kultury je členěna podle provenienčního principu, přičemž nejvíce byla dosud badateli využívána agenda II. sekce (politické) rezortu zahraničí.⁴⁴

O materiály k československo-rakouským vztahům pečuje také Politický archiv Zahraničního úřadu v Berlíně (Politisches Archiv des Auswärtigen Amts).⁴⁵ Nejvíce dokumentů obsahují fondy Politische Abteilung II., Geheime Akten a Gesandtschaft Prag, méně dokumentace pak fondy Büro des Reichsministers a Büro des Staatssekretärs. Fondy jsou řazeny obdobně jako v Rakousku, a to buď podle geografického kritéria (Politische Abteilung II.), z hlediska struktury německého Zahraničního úřadu (Büro des Reichsministers, Büro des Staatssekretärs) nebo s ohledem na speciální povahu dokumentů (Geheime Akten).

Velmi torzovitě dochovanou dokumentaci k hospodářským aspektům bilaterální relace během meziválečného období zpřístupňuje Spolkový archiv (Bundesarchiv) v Berlíně.⁴⁶

Edice dokumentů

Třebaže ediční činnost je v obou státech na značně vyspělé úrovni, ke vztahové problematice dosud neexistuje žádná antologie dokumentů. Materiály k peripetiím bilaterální relace lze nalézt v edicích diplomatických dokumentů. Rakouská ediční řada vyšlá pod názvem „Aussenpolitische Dokumente der Republik Österreich 1918–1938“ zahrnuje celkem dvanáct svazků včetně dokumentace vzešlé od rakouského vyslance v Praze Ferdinanda Marka uložené

zur Geschichte Österreichs der Jahre 1933 bis 1938, in: *Das Dollfuss/Schuschnigg Regime 1933–1938. Vermessung eines Forschungsfeldes*, ed. Florian Wenninger – Lucile Dreidemy. Wien – Köln – Weimar 2013, s. 416.

43 Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, f. Ministerratsangelegenheiten 1918–1990, Ministerrat I. Republik, 1918–1938; 2. Republik; Zápisy ze zasedání ministerské rady jsou vydávány prostřednictvím komentované edice již od roku 1980. Dosud vyšlo celkem 23 svazků pro meziválečnou dobu a 15 svazků pro období po roce 1945.

44 Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Bundesministerium für auswärtige Angelegenheiten, f. Sektion II-Pol/Liasse Tschechoslowakei; Sektion III-Wpol (Wirtschaftspolitische Sektion)/Liasse Tschechoslowakei; Sektion V.-Kultur/Liasse Tschechoslowakei.

45 Politisches Archiv des Auswärtigen Amtes, Berlin, fondy: Politische Abteilung II., Büro des Reichsministers, Büro des Staatssekretärs, Gesandtschaft Prag, Geheime Akten.

46 Bundesarchiv, Berlin, fond: R 901.

v Archivu republiky ve fondech Gesandtschafts- und Konsulatsarchive a Neues Politisches Archiv.⁴⁷

Česká ediční řada, na rozdíl od rakouské, zůstává i přes značné úsilí editorů torzovitá. Dosud vyšlé svazky pokrývají období vzniku Československa, etablování republiky v postversailleském systému (1918–1921) a události související s krizí koncepce kolektivní bezpečnosti ústící v podepsání Mnichovské dohody (1936–1938). Materiálově vychází především z dokumentace uložené v Archivu Ministerstva zahraničních věcí v Praze.⁴⁸ K prohloubení poznání vzájemné relace v prvním čtvrtletí roku 1922 přispívá vydání deníku československého vyslance ve Vídni Kamila Krofty.⁴⁹

Historiografická produkce

Meziválečné období (1918–1939)

Počáteční dílčí odborné studie k československo-rakouským vztahům zaměřené na meziválečné období pocházejí již z padesátých let minulého století od zahraničních autorů.⁵⁰ V Československu souvisí první analýzy bilaterální relace s určitým společenským uvolněním počátkem šedesátých let. Autoři museli čelit překážkám, které dnešní generace společenských vědců může považovat za nepředstavitelné, například omezená možnost studia archivních dokumentů domácí provenience, faktická nedostupnost zahraniční odborné literatury a zahraničních nevydaných pramenů.

Dalším markantním rysem těchto zamyšlení byla selekce „klíčových událostí z toku minulosti“, tedy snaha přiblížit „zásadní“ momenty vzájemných vztahů. Mezi ně patřily například stanovení společných hranic⁵¹, peripetie pokusu o restauraci Habsburků, uzavření československo-rakouské smlouvy (1921)⁵², vzájem-

47 Außenpolitische Dokumente der Republik Österreich 1918–1938, ed. Arnold Suppan – Klaus Koch – Walter Rauscher a kol., 12 Bände, Wien – (München) 1993, 1994, 1996, 1998, 2002, 2004, 2006, 2009, 2014, 2016.

48 Dokumenty československé zahraniční politiky, 10 svazků. ed. Jindřich Dejmek a kol., Praha 1994, 2000–2001, 2003–2005, 2007–2008, 2011.

49 Krofta, Kamil: Diplomatický deník 1919–1922. K vydání z autorova rukopisu připravil a úvodní studii, poznámkami a přílohami opatřil Jindřich Dejmek. Praha 2009, s. 236–268.

50 Leddin-Kühnelt, Erik von: Beneš und die österreichische Frage. Der europäische Osten 2, 1955, s. 699–705; Gasiorowski, Zygmunt J: Czechoslovakia and the Austrian Question 1918–1928. Südostforschungen 16, 1957, s. 87–122.

51 Šípek, Zdeněk: Spory Československa s Rakouskem o vedení státních hranic na Moravě v letech 1918–1923. Mikulov 1968.

52 Olivová, Věra: Československá zahraniční politika a pokusy o restauraci Habsburků v roce 1921. Československý časopis historický 7, 1959, s. 675–698; Táž: K historii československo-rakouské smlouvy z roku 1921. Československý časopis historický 9, 1961, č. 2, s. 198–219.

né kontroverze kolem projektu německo-rakouské celní unie⁵³, nebo analýza bilaterální relace v kontextu postavení Československa v evropské politice.⁵⁴

Studie slovenského historika Dušana Kováče, v českém prostředí poněkud opomíjená, se věnuje vztahové problematice od konce první světové války do uzavření tzv. ženevských protokolů (1922).⁵⁵ Jeden z nejvýraznějších českých historiků Robert Kvaček publikoval článek o událostech předcházejících anšlusu alpské republiky (1938).⁵⁶

Uvedené studie vycházejí z nevydaných pramenů uložených v Archivu Ministerstva zahraničních věcí. Rakouská stanoviska jsou rekonstruována výhradně na základě československých záznamů. Svým pojetím odpovídají klasickému zpracování politických dějin; výklad je podřízen lineárnímu toku času ve snaze rekonstruovat události tak, jak se skutečně odehrály.

Zásadní zlom (nejenom) pro výzkum vzájemných vztahů přinesly celospolečenské změny v Československu po listopadu 1989. Největší pozornost vyvolaly vzájemné hospodářské a obchodní vztahy, kde se úspěšně uplatnil společný přístup rakouských a českých historiků.⁵⁷ Jejich analýzy ukázaly, že československá finanční pomoc Rakousku pramenila především z obav před ohrožením rakouské nezávislosti realizací připojením k Německu (anšlus). Nemenší roli hrála pragmatická snaha zachovat alespoň korektní vztahy k jednomu z nejvýznamnějších

53 Houšteký, Miloslav: Plán rakousko-německé celní unie v roce 1931 a postoj Československa. *Československý časopis historický* 4, 1956, č. 1, s. 27–51.

54 Gajanová, Alena: *ČSR a středoevropská politika velmocí*. Praha 1967.

55 Kováč, Dušan: *Československá zahraniční politika a otázka Rakúska v letech 1918–1922*, *Slovenské štúdie* 23, 1982, s. 17–41.

56 Kvaček, Robert: *Boj o Rakousko v letech 1933–1938 a československá zahraniční politika*. *Sborník historický* 12, 1964, s. 241–287. Článek se v upravené podobě opakuje v: Týž: *Nad Evropou zataženo. Československo a Evropa 1933–1937*. Praha, 1966; Týž: *Československo a anšlus Rakouska*. In: *Studie z obecných dějin. Sborník k 70. narozeninám prof. dr. J. Charváta*. Praha 1975, s. 209–222.

57 Novotný, Jiří – Šouša, Jiří: *K účasti československých bank na půjčkách Rakouské republiky v meziválečném období*. *Slezský sborník* 91, 1993, s. 24–29; *Československo a střední Evropa v meziválečném období*. *Die Tschechoslowakei und Mitteleuropa in der Zwischenkriegszeit*, ed. Jaroslav Pátek. *Acta Universitatis Carolinae-Philosophica et Historica* 1994, 3, *Studia Historica* XL. Praha, 1996; *Die wirtschaftliche Neuordnung in Mitteleuropa in der Zwischenkriegszeit*, ed. Alice Teichová – Herbert Matis. Wien – Köln – Weimar 1996; Jakubec, Ivan: *Železnice a labská přeprava ve střední Evropě 1918–1938. Dopravněpolitické vztahy Československa, Německa a Rakouska v meziválečném období*, Praha 1997; *Kolize, řevnivost, pragmatismus. Československo-rakouské hospodářské vztahy 1918–1938*, ed. Drahomír Jančík – Jiří Šouša. *Acta Universitatis Carolinae-Philosophica et Historica* 1997, 1, *Studia Historica* XLV. Praha 1999; Sládek, Zdeněk: *Od pout mírové smlouvy k poutům protekcionismu. Hospodářské vztahy mezi Rakouskem a Malou dohodou ve 20. letech 20. století*. *Slovenské historické studie* 25, 1999, s. 125–150.

obchodních partnerů. Role vnitřního uspořádání přitom měla pouze limitovaný vliv. Ve třicátých letech akceptovalo Československo přechod Rakouska od parlamentní demokracie k autoritativnímu režimu.

Společný česko-rakouský přístup se uplatnil rovněž ve třech kolektivních monografiích pojednávacích o regionálních a meziregionálních kontaktech.⁵⁸

Bilaterální diplomatické vztahy neunikly většímu zájmu, přes hlasy zpochybňující význam dějin mezinárodních vztahů při aplikaci tradičního pojetí výzkumu minulosti, hned několika českým badatelům. Jana Malínská s jistými disproporcemi přinesla s využitím odborné literatury přehled hlavních problémů vzájemných vztahů.⁵⁹ Jindřich Dejmek zužitkoval spolehlivou znalost dokumentů uložených v péči Archivu Ministerstva zahraničních věcí v několika dílčích odborných studiích. Pojednal v nich o období dvacátých let⁶⁰ a událostech souvisejících s německo-rakouskou celní unií⁶¹. Důležitý příspěvek odborníka na 20. století představuje stručná studie, která dodnes jako jediná poskytuje základní přehled o bilaterálních politických vztazích po celou dobu existence Československa.⁶² O zásadních momentech se rovněž zmínil ve své dvoudílné biografii o Edvardu Benešovi.⁶³

Perspektivní historik a publicista Ondřej Houska zkoumal československo-rakouské vztahy ve dvacátých letech v kontextu soupeření Československa a Itálie

58 Kontakte und Konflikte. Böhmen, Mähren und Österreich. Aspekte eines Jahrtausends gemeinsamer Geschichte. Referate des Symposiums „Verbindendes und Trennendes an der Grenze III“ vom 24. bis 27. Oktober 1992 in Zwettl, ed. Thomas Winkelbauer. Horn, Waidhofen an der Thaya 1993; Kulturen an der Grenze. Waldviertel – Weinviertel – Südböhmen – Südmähren, ed. Andrea Komlosy – Václav Bůžek – František Svátek. Wien 1995; Tschechen und Österreicher. Gemeinsame Geschichte, gemeinsame Zukunft, ed. Tomáš Knoz. Wien – Brno 2006.

59 Malínská Jana: Československo-rakouské vztahy v meziválečném období. In: X. letní škola historie (Sborník textů a přednášek). Praha 1998, s. 49–57.

60 Dejmek, Jindřich: Politické vztahy mezi Československem a Rakouskem po smlouvě lánské (1922–1925). Ke Kroftově vyslanecké misi. Moderní dějiny 1, 1993, s. 121–165; Týž: K československo-rakouským politickým vztahům ve dvacátých letech. (Pohled z české strany). In: Češi a Slováci ve střední Evropě ve 20. století, Sborník Vojenské akademie v Brně. Řada C (společenskovědní), mimořádné číslo, ed. Stanislav Vodička, Vladimír Goněc. Brno 1993, s. 115–121.

61 Týž: Československo-rakouské politické vztahy v období jednání o německo-rakouské celní unii (1930–1931). Moderní dějiny 2, 1994, s. 233–261.

62 Týž: Hledání soužití ve střední Evropě: mezistátní vztahy Československa a Rakouska, in: Týž: Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918–1992). Vybrané kapitoly z dějin československé politiky. Praha 2002, s. 171–196.

63 Týž: Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata. Část první. Revolucionář a diplomat (1884–1935). Praha 2006; Týž: Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata. Část druhá. Prezident republiky a vůdce národního odboje (1935–1948). Praha 2008.

o vliv ve střední Evropě. Dochází přitom k závěru, že rakouská politická elita měla daleko blíže k italským návrhům a projektům v Podunají. A to i navzdory trvale přítomnému vzájemnému rozporu v otázce Jižního Tyrolska. Cennou skutečností Houskových analýz zůstává zohlednění v české historiografii dosud neprávem opomenutých materiálů italské provenience.⁶⁴

Srovnání československých a rakouských archivních dokumentů diplomatické povahy provedl ve svých studiích Miroslav Šepták. Věnoval v nich pozornost neúspěšnému pokusu o sblížení obou států počátkem roku 1936 vyvolanému změnou mezinárodní konstelace a jmenováním Milana Hodži ministrem zahraničí.⁶⁵ Analyzoval zákulisí jmenování československých vyslanců ve Vídni v letech 1932–1938.⁶⁶ Přiblížil obraz Edvarda Beneše v rakouských archivních dokumentech⁶⁷ a naznačil peripetie vzájemných vztahů od konce druhé světové války do uzavření Státní smlouvy (1955)⁶⁸.

Miroslav Kunštát publikoval stručný nástin zásadních problémů československo-rakouských vztahů od rozpadu habsburského soustátí (1918) do uzavření Státní smlouvy (1955).⁶⁹

Bilaterálním politickým vztahům mezi Československem a Rakouskem od rozpadu habsburské monarchie po německo-rakouskou celní unii věnoval nejnověji pozornost Ota Konrád. Podrobněji se zamyslel především nad složitou kapito-

64 Houska, Ondřej: Edvard Beneš a plán zavedení preferenčních cel mezi Československem a Rakouskem v roce 1925. *Moderní dějiny* 12, 2004, s. 125–152; Týž: Československo, Itálie a projekty k upevnění nezávislosti Rakouska v roce 1925. *Český časopis historický* 104, 2006, č. 2, s. 304–331; Týž: Praha proti Římu, Československo-italské vztahy 1922–1929. Praha 2011.

65 Šepták, Miroslav: Neúspěšné sblížení ve střední Evropě. Československo-rakouské vztahy v roce 1936 (leden–duben). In: *České, slovenské a československé dějiny VI. Politické, hospodářské, kulturní a sociální dějiny, dějiny a historiografie*, ed. Sylva Sklenářová a kol. Ústí nad Orlicí 2011, s. 11–20.

66 Týž: Otázka personálního obsazení československého vyslanectví ve Vídni v letech 1932–1938. *Moderní dějiny* 20, 2012, č. 1, s. 203–219.

67 Týž: Das Bild von Edvard Beneš und seiner Politik im Licht der österreichischen diplomatischen Quellen der 1930er Jahre. In: *Edvard Beneš: Vorbild und Feindbild. Politische, mediale und historiographische Deutungen*, ed. René Küpper – Ota Konrád. Göttingen 2013, s. 43–58.

68 Týž: Od konce války po Státní smlouvu. Nástin československo-rakouských politických vztahů v letech 1945–1955. In: *Krise, válka a nový začátek. Československo a Rakousko v období 1933–1948*, ed. Miroslav Kunštát – Jaroslav Šebek – Hildegard Schmoller. Praha 2017, s. 213–230; německá verze: *Die Zweite Republik: Vom Ende des Zweiten Weltkriegs bis zum Staatsvertrag. Ein Abriss der tschechoslowakisch-österreichischen politischen Beziehungen 1945–1955*. In: *Krise, Krieg und Neuanfang. Österreich und die Tschechoslowakei in den Jahren 1933–1948*, ed. Miroslav Kunštát – Jaroslav Šebek – Hildegard Schmoller. Münster 2017, s. 219–239.

69 Kunštát, Miroslav: *Österreich und seine Nachbarn: Die Tschechoslowakei*. In: *Von Saint-Germain zum Belvedere. Österreich und Europa 1919–1955*, ed. Klaus Koch – Walter Rauscher – Arnold Suppan – Elisabeth Vyslonzil. Wien 2007, s. 221–237.

lou utváření vzájemné relace (1918–1922), přičemž zohlednil jak československé, tak rakouské nevydané prameny.⁷⁰

Výzkum vzájemných vztahů obohatilo sporadické využití komparativní metody aplikované na problematiku vnitřního vývoje⁷¹ a na politický systém⁷². Obě studie ukazují zásadní rozdíly v politické kultuře a percepci demokratických hodnot u představitelů české a rakouské politické elity.

V oblasti výzkumu kulturních vztahů se prosadilo prozatím jejich široké pojetí ve smyslu „obrazu“ Rakouska a Rakušanů v české společnosti.⁷³ Eva Broklová věnovala pozornost vztahu k Rakousku a k Rakušanům v projevech československého prezidenta Tomáše G. Masaryka a na stránkách agrárního Venkova – ústředního periodika nejsilnějšího československého politického subjektu.⁷⁴ Blanka Soukupová nastínila reflexi Rakouska v Lidových novinách a Přítomnosti. Obě periodika vytvářela obraz neněmeckého Rakouska, jehož samostatná existence patřila podle nich mezi základní předpoklady zachování míru v Evropě.⁷⁵

Ivan Klimeš a Gernot Heiss se zaměřili na vzájemnou spolupráci v oblasti filmu ve třicátých letech, která se i přes občasná zásahy cenzury a obtíže v platebním styku vyvíjela pozitivně. Pro rakouskou filmovou produkci závislou z drtivé části na vývozu zaujímalo Československo významnou pozici, když bylo po Německu druhou nejvýznamnější exportní zemí. Značný význam měl československý trh pro rakouskou produkci od emigrantů a „neářijců“, jež nemohla být ze zřejmých důvodů určena pro Německo.⁷⁶

70 Konrád, Ota: *Nevyvážené vztahy. Československo a Rakousko 1918–1933*. Praha 2012.

71 Dejmek, Jindřich: *Československo a státy střední Evropy; náčrt, komparace některých předpokladů a rysů jejich politického vývoje*. *Moderní dějiny* 8, 2000, s. 127–151.

72 Broklová, Eva: *Srovnání politických systémů Československa, Německa a Rakouska v období 1918–1933/34*. *Moderní dějiny* 2, 1994, s. 73–83.

73 Konrád, Ota: „...alle unsere Rechnungen sind beglichen“. *Das Österreich-Bild in den ersten Jahren der Tschechoslowakischen Republik*. In: *Schlaglichter auf die Geschichte der Böhmisches Länder vom 16. bis 20. Jahrhundert. Ausgewählte Ergebnisse zu den tschechisch-österreichischen Historikertagen 2006 und 2008*, ed. David Schriffl – Niklas Perzi. Waidhofen an der Thaya – Wien – Münster 2011, s. 207–216.

74 Broklová, Eva: *Historický obraz Němce, Rakouska a Německa v politických kruzích české společnosti první Československé republiky*. In: *Obraz Němců, Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století*, ed. Jan Křen – Eva Broklová. Praha 1999, s. 137–142.

75 Soukupová, Blanka: *Rakousko-Uhersko, Rakousko, Němci a Německo v Peroutkově Přítomnosti I. (do příchodu nacistů k moci v Německu roku 1933)*. In: *Československá demokracie a etnické stereotypy. Lidé města. Revue pro etnologii, antropologii a etologii, komunikace* 1, 1999, s. 67–103. *Táž, Český sebevědomý sen a evropská realita. Reflexe Německa, Rakouska, a českých Němců v české demokratické společnosti první republiky*. Praha 2001, s. 79–93.

76 Heiss, Gernot – Klimeš, Ivan: *Obrazy času. Český a rakouský film 30. let. Bild der Zeit. Tschechischer und österreichischer Film der 30er Jahre*. Praha 2003, s. 345–355, 376–383, 440–452, 475–483.

Někdejší profesor vídeňské univerzity Arnold Suppan prokázal spolehlivou znalost československých a rakouských archivních dokumentů. Jeho vydaná habilitační práce sice primárně pojednává o vztazích mezi Rakouskem a Jugoslávií v meziválečném období, přesto obsahuje rovněž pasáže věnované problematice československo-rakouské relace.⁷⁷ Následně A. Suppan publikoval několik obecnějších interpretačních studií k soužití Čechů a Rakušanů.⁷⁸ Pozornost věnoval rovněž diplomatickým vztahům mezi Prahou a Vídní v období 1918–1938.⁷⁹ Badatelské úsilí rakouský historik zúročil v obsáhlé monografii o peripetiích vývoje střední a jihovýchodní Evropy. Zde opět neopomenul zmínit zásadní momenty československo-rakouské relace v průběhu 20. století s důrazem na meziválečnou a válečnou dobu.⁸⁰

Další rakouský historik Hanns Haas analyzoval utváření vzájemných vztahů bezprostředně po skončení první světové války⁸¹ a postavení Československa a Rakouska v kontextu úsilí o prosazení kolektivní bezpečnosti na evropském kontinentě⁸².

Nejrozsáhlejším zpracováním politických vztahů mezi Československem a Rakouskem meziválečného období zůstává diskutabilní monografie Matthiase Franka Lilla. Otazníky vyvolává především opomenutí československých nevydaných pramenů a odborné literatury.⁸³

77 Suppan, Arnold: *Jugoslawien und Österreich 1918–1938. Bilaterale Außenpolitik im europäischen Umfeld*. Wien – München 1996.

78 Týž: *Die außenpolitischen Beziehungen zwischen Prag und Wien 1918–1938*. *Prague Papers on History of International Relations* 3, 1999, s. 213–286; Týž: *Die Außenpolitik der ersten Tschechoslowakischen Republik aus Wiener Sicht*. In: Edvard Beneš die tschechoslowakische Außenpolitik 1918–1948, ed. Arnold Suppan, – Elisabeth Vyslonzil. Wien – Berlin – Bern – Bruxelles – New York – Oxford – Frankfurt am Main, 2002, s. 15–82.

79 Týž: *Missgünstige Nachbarn. Geschichte und Perspektiven der nachbarschaftlichen Beziehungen zwischen Tschechen und Österreich*. Wien 2005; Týž: *Österreicher, Tschechen und Sudetendeutsche als Konfliktgemeinschaft im 20. Jahrhundert*. In: *Magister noster*. Sborník statí věnovaný in memoriam prof. PhDr. Janu Havránkovi, CSc., ed. Michal Svatoš – Luboš Velek – Alice Velková. Praha 2005, s. 593–613.

80 Týž: *Hitler – Beneš – Tito. Konflikt, Krieg und Völkermord in Ostmittel- und Südosteuropa*. Wien 2014.

81 Haas, Hanns: *Konflikt při uplatňování nároků na právo sebeurčení: od habsburského státu k Československu. Němci v českých zemích v letech 1918 až 1919*. In: *První světová válka a vztahy mezi Čechy, Slováky a Němci*, ed. Hans Mommsen – Dušan Kováč – Jiří Malíř – Marková, Michaela. Brno 2000, s. 113–178.

82 Týž: *Österreich und die Tschechoslowakei im System der kollektiven Sicherheit 1918 bis 1938*. In: *Krise, Krieg und Neuanfang. Österreich und die Tschechoslowakei in den Jahren 1933–1948*, ed. Miroslav Kunštát – Jaroslav Šebek – Hildegard Schmoller. Münster 2017, s. 23–44; česká verze: Týž: *Rakousko a Československo v systému kolektivní bezpečnosti*. In: *Krise, válka a nový začátek. Československo a Rakousko v období 1933–1948*, ed. Miroslav Kunštát – Jaroslav Šebek – Hildegard Schmoller. Praha 2017, s. 27–50.

83 Lill, Frank Matthias: *Die Tschechoslowakei in der österreichischen Außenpolitik 1918–1938*.

Rakouský exil v Československu, období druhé světové války

Pozornost historiků vyvolalo rovněž působení rakouské levicově orientované emigrace v Československu po roce 1934. Vzhledem k jejich rozmanitým aktivitám a přítomnosti vedoucích sociálně demokratických představitelů, například Otto Bauera nebo Julia Deutsche, by si však zasloužila daleko hlubší reflexi. Průlomovou studii o rakouské levicové emigraci v Československu přinesl Helmut Konrad. Rakouský historik využil především dokumenty rakouské provenience uložené ve Spolku pro dějiny dělnického hnutí (Verein für die Geschichte der Arbeiterbewegung).⁸⁴ Na Konradovo badatelské úsilí navázal článkem o sociálně demokratické emigraci po roce 1934 Herbert Steiner⁸⁵ a Herbert Exenberger/Stepan Roth⁸⁶. František Spurný si povšiml snah moravského a slezského proletariátu pomoci rakouským emigrantům v Československu.⁸⁷

Christoph Höslinger publikoval studii o působení rakouských exulantů v Československu. Autor vychází výhradně z rakouských nevydaných pramenů diplomatické povahy uložených v Rakouském Státním archivu, Archivu republiky. Problematiku rakouského exilu tak redukuje pouze do roviny analýzy jednoho z důvodů nedorozumění mezi Prahou a Vídní.⁸⁸

David Kraft usiloval ve své monografii o zasazení aktivit rakouské emigrace v Československu do širšího kontextu činnosti rakouských exulantů v letech

Politische und wirtschaftliche Beziehungen. München 2006, Quellen und Studien zur Geschichte und Kultur der Sudetendeutschen, Bd. 2.

84 Konrad, Helmut: Die österreichische Emigration in der ČSR von 1934 bis 1938. In: Österreich im Exil 1934 bis 1945. Protokoll des internationalen Symposiums zur Erforschung des österreichischen Exils 1934 bis 1945, ed. Helene Meimann – Heinz Lunzer. Wien 1977, s. 15–26.

85 Steiner, Herbert: Die österreichische sozialdemokratische Emigration 1934. In: Februar 1934. Ursachen, Fakten, Folgen. Beiträge zum wissenschaftlichen Symposium des Dr.-Karl-Renner-Instituts abgehalten vom 13. bis 15. Februar 1984 in Wien, ed. Helge Zoitl – Erich Fröschl. Wien 1984, s. 533–547.

86 Exenberger, Herbert – Roth Stepan: Die österreichische Sozialdemokratie im tschechoslowakischen Exil. Das „Auslandsbüro österreichischer Sozialdemokraten“ in Brünn 1934 bis 1938. In: Österreich. Tschechien geteilt – getrennt – vereint, ed. Stefan Karner, Michal Stehlík; unter Mitarbeit Armin Laussegger, Philipp Lesiak. Schallaburg 2009, s. 82–87.

87 Spurný, František: Die internationale Hilfe des mährischen und schlesischen Proletariats für die österreichischen Emigranten nach 12. Februar 1934. In: Februar 1934. Ursachen, Fakten, Folgen. Beiträge zum wissenschaftlichen Symposium des Dr.-Karl-Renner-Instituts abgehalten vom 13. bis 15. Februar 1984 in Wien, ed. Helge Zoitl – Erich Fröschl. Wien 1984, s. 489–498.

88 Höslinger, Christoph: Die „Brünner Emigration“ als diplomatischer Konfliktstoff zwischen Wien und Prag. In: Aspekte eines Jahrtausends gemeinsamer Geschichte. Referate des Symposiums „Verbindendes und Trennendes an der Grenze III“ vom 24. bis 27. Oktober 1992 in Zwettl, ed. Thomas Winkelbauer. Horn, Waidhofen an der Thaya 1993, s. 413–428.

1934–1945. Provedl přitom solidní heuristiku v českých a rakouských archivech, přesto původní odvážný záměr naplnil jen zčásti.⁸⁹

Vojtěch Blodig pojednal o reakci československých politických stran na působení rakouské a německé emigrace v Československu.⁹⁰ Tematicky na něho navázala slovenská historička Zuzana Poláčková. Všimla si diskuze českých, slovenských a německých politiků v dolní komoře československého parlamentu. V debatách v rámci zahraničního výboru se jednoznačně ukázala politická profilace jednotlivých řečníků. Především pravicoví politici vnímali emigranty jako zdroj potencionálních politických a sociálních konfliktů.⁹¹

Jindřich Dejmek analyzoval postoj československé exilové diplomacie ke snahám Habsburků o obnovení podunajské monarchie v období druhé světové války. Všimá si faktickou prohru koncepce pretendenta trůnu Otty Habsburského v pomyslném duelu s československým exilem i odmítnutí obnovení monarchistických pořádků ze strany rakouské politické elity v roce 1945.⁹²

Období 1945–1968

Nejlépe „zmapovanou“ kapitolou vzájemných vztahů mezi Československem a Rakouskem po skončení druhé světové války je kontroverzní téma transferu německého obyvatelstva z Československa. Zájem vyvolaný především v nedávné minulosti velmi intenzivní diskusí kolem tzv. Benešových dekretů přinesl řadu často protichůdných interpretací této bolestné kapitoly česko-rakouského soužití. Po studiích analyzujících související události z „globálního“ pohledu následovaly práce s cílem postihnout regionální aspekty odsunu.⁹³ Rakouský historik Niklas

89 Kraft, David: Politická emigrace – sociální demokracie. In: Exil v Praze a Československu. Exile in Prague and Czechoslovakia 1918–1938. Praha 2005, s. 120–127; Týž: Exil z Rakouska a vztahy k Československu 1934–1945. Praha 2009.

90 Blodig, Vojtěch: Die tschechoslowakischen politischen Parteien und die Unterstützung der deutschen und österreichischen Emigration in den 30er Jahren. In: München 1938. Das Ende des alten Europas, ed. Peter Glotz a kol. Essen 1990, s. 251–291.

91 Poliačková, Zuzana: Reakcia politických strán v Československu na príchod ľavicovej emigrácie z Rakúska. Kontexty, diskusia, dosledky. In: Slovensko a Československo v XX. storočí. Vybrané kapitoly z dejín vnútornej i zahraničnej politiky. K 70. narodeninám PhDr. Dagmar Čiernej-Lantayovej, DrSc., ed. Pavol Petruf a kol. Bratislava 2010, s. 81–96.

92 Dejmek, Jindřich: Snahy Habsburků o vzkříšení podunajské monarchie v letech druhé světové války a československá diplomacie. In: Per saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátému narozeninám prof. Jaroslava Pánka, ed. Jiří Mikulec – Miloslav Polívka. Praha 2007, s. 829–838.

93 Např. Markel, Martin: Vysídlení Němců z jižní Moravy 1945–1947. Brno 2002; Havlík, Bohumil: Perzekuce a odsun Němců na jihozápadní Moravě v letech 1945–1946. Vlastivědní sborník Vysočiny, oddíl věd společenských 12, 2002, s. 145–170; Kovařík, David: Vysídlení Němců z okresu Jindřichův Hradec 1945–1948. Jihočeský sborník historický 74, 2005, s. 219–234; Týž: Němci na Jindřichohradecku po roce 1945. In: Německy mluvící obyvatelstvo v Československu

Perzi k tomu vedle svědectví německých pamětníků využil, na rozdíl od německy psané vysídlenecké literatury, české archivní dokumenty.⁹⁴ Poté cenným způsobem pojednal alespoň v základných rysech o situaci vysídlenců po nuceném odchodu z Československa.⁹⁵

Studii věnované přehledu historického bádání o česko-rakouské hranici a možných perspektivách výzkumu publikovala nejnověji Kateřina Papežová.⁹⁶ Životními osudy Čechů a Rakušanů v Jižních Čechách a oblasti Waldviertel v Dolním Rakousku v letech 1945–1989 se zabývala kolektivní monografie *Tak blízcí a přece tak vzdálení*.⁹⁷

Nejobsáhlejší monografii o politických vztazích Československa a Rakouska v letech 1945–1968 představuje práce Paula Ullmanna. Rakouský diplomat přistupoval k tématu z pohledu tradičního zkoumání politických dějin, tedy k „mapování“ jednotlivých klíčových událostí prostřednictvím vyslaneckých zpráv z Prahy a Vídně. Na samotný vědecký text navazuje výběr celkem 27 dokumentů a tabulek vztahující se k analyzované problematice.⁹⁸

Člen Rakouské Akademie věd, David Schriffl, věnoval pozornost vzájemným vztahům z perspektivy Slovenska. Nejprve publikoval několik dílčích studií⁹⁹, aby

po roce 1945: Stav bádání – Prameny – Metody – Perspektivy, ed. Adrian von Arburg – Tomáš Dvořák – David Kovařík a kol. Brno 2010, s. 152–171.

94 Perzi, Niklas: *Die Beneš – Dekrete. Eine europäische Tragödie*. Sankt Pölten – Wien – Linz 2003.

95 Týž: *Langsam ist besser geworden. Vertriebene erzählen vom Wegmüssen, Ankommen und Dableiben/Pomalů začalo být zase dobře*. Vyhnanci vypráví o nuceném odchodu, příchodu a životě v nové domovině. Katalog k výstavě. Sankt Pölten 2013.

96 Papežová, Kateřina: Od pádu železné opony k obnovení hraničních kontrol. Soudobý historiografický výzkum česko-rakouské hranice a jeho perspektivy, *Střed / Centre* 9, 2017, č. 1, s. 91–116.

97 *So nah, so fern. Menschen im Waldviertel und in Südböhmen 1945–1989*, ed. Jiří Dvořák, Hanns Haas, Niklas Perzi a kol. Weitra 2012, česky *Tak blízcí, a přece tak vzdálení: lidé v jižních Čechách a ve Waldviertelu 1945–1989*, Jindřichův Hradec 2012.

98 Ullmann, Paul: *Eine schwierige Nachbarschaft. Die Geschichte der diplomatischen Beziehungen zwischen Österreich und der Tschechoslowakei von 1945–1968*. Wien 2006.

99 Schriffl, David: *Austrian-Slovak Relations from 1945 to 1968. Cooperative Neighbours or impassable Border?* In: *East European Identities in the 19th and 20th Century*, ed. Arnold Suppan – Richard Lein. Wien – Berlin 2009, s. 75–90; Týž: *Austria and Czechoslovakia, under specific consideration of Austrian relations to Slovakia, 1945–1989*. In: *Peaceful Coexistence or Iron Curtain? Austria, Neutrality and Eastern Europe in the Cold War and Détente, 1955–1989*, ed. Arnold Suppan – Wolfgang Mueller. Wien, s. 337–362; Týž: *Der „Prager Frühling“ 1968 und die österreichisch-slowakischen Beziehungen*. In: *7. Österreichischer Zeitgeschichtetag 2008. 1968 – Vorgeschichten – Folgen. Bestandsaufnahme der österreichischen Zeitgeschichte*, ed. Ingrid Böhler a kol. Innsbruck – Wien – Bozen 2010, s. 187–193; Týž: *Am Eisernen Vorhang: Das Burgenland und die slowakische Grenze 1945–1968*. In: *Das Burgenland als internationale Grenzregion im 20. und 21. Jahrhundert*, ed. Maximilian Graf – Alexander Lass – Karlo Ruzicic-Kessler. Wien 2012, s. 99–133.

poté pojednal o období 1945–1968 souborně v monografii *Tote Grenze oder lebendige Nachbarschaft*. Neomezil se pouze na rozbor diplomatických vztahů. Pozornost věnoval rovněž vzájemné hospodářské spolupráci, kulturním stykům, otázkám dopravy i společných hranic a proměnám vnímání „toho druhého“. Autor přitom podal hned několik důkazů o překvapivě četnosti vzájemných kontaktů, a to i navzdory odlišné blokové příslušnosti Československa a Rakouska v období studené války.¹⁰⁰

Klaus Fiesinger přiblížil na základě rakouských nevydaných pramenů přehledným způsobem znovuoobnovení diplomatických vztahů mezi Československem a Rakouskem po skončení druhé světové války. Oboustrannou snahu uspořádat bilaterální poměr na kvalitativně jiné daleko přátelštější bázi přerušil v únoru 1948 komunistický převrat v Československu.¹⁰¹

Disertační práce Martina Davida obhájená v roce 2002 na vídeňské univerzitě si klade za cíl přiblížit klíčové problémy vzájemných vztahů od konce války (1945) do uzavření smlouvy o majetkoprávním vyrovnání (1974). Největší přínos nepublikovaného rukopisu spočívá ve využití metod orální historie na základě rozhovorů s několika rakouskými politiky včetně někdejšího vyslance v Praze a pozdějšího prezidenta Rudolfa Kirchschräglera nebo bývalého ministra zahraničí Luja Tončiče Sorinja. Za zjevný nedostatek naopak pokládám nedůslednou reflexi nevydaných pramenů československé a rakouské provenience.¹⁰²

Pro výzkum vzájemné hospodářské relace mají stále zásadní význam čtyři studie uveřejněné v mimořádném čísle periodika Rakouského Státního archivu věnované vztahům Rakouska se zeměmi, kde bylo aplikováno plánované hospodářství.

V první Eduard Kubů pojednal o hospodářské spolupráci od konce druhé světové války do uzavření Státní smlouvy (1945–1955). Nejprve věnoval pozornost rychlému obnovení obchodních kontaktů během prvních mírových měsíců.

100 Týž: *Tote Grenze oder lebendige Nachbarschaft? Österreichisch-slowakische Beziehungen 1945–1968*. Wien 2012.

101 Fiesinger, Klaus: *Ballhausplatz-Diplomatie 1945–1949. Reetablierung der Nachbarschaftsbeziehungen und Reorganisation des Auswärtigen Dienstes als Formen außenpolitischer Reemanzipation Österreichs*. Wien 1993, s. 237–299.

102 David, Martin: *Österreichisch-tschechoslowakische Beziehungen 1945 bis 1974 unter Berücksichtigung aktueller Themen*. Phil. Dissertation. Wien 2002. Autor některé části disertace publikoval formou studií. Týž: *Auswirkungen des Einmarsches der Warschauer-Pakt- Truppen auf das Verhältnis ČSSR – Österreich*. In: *Reflexionen über das Jahr 1968. Vorträge des 5. Aussiger Kolloquiums, Ústí nad Labem/Aussig 22.–24. 4. 1998*. Ústí nad Labem, 1999 s. 71–84. Týž: *Die Donauraumpolitik der Bundesregierung Klaus im Spiegel der tschechoslowakischen Gesandtschaftsberichte. Demokratie und Geschichte. Jahrbuch des Karl von Vogelsang-Instituts zur Erforschung der Geschichte der christlichen Demokratie in Österreich 6, 2002, s. 85–118*.

Následně analyzoval zpočátku pozvolnou, nicméně v pozdějším období zásadní reorientaci československé hospodářské strategie po únoru 1948. Užší spolupráce se sovětským blokem způsobila značný propad vzájemné obchodní bilance, přesto však Rakousko zaujímal v žebříčku partnerů kapitalistických zemí přední místo v československém zahraničním obchodě.¹⁰³

Ve druhé studii slovenští historici Ludovít Hallon a Miroslav Londák nastínilí perspektivy výzkumu slovensko-rakouských hospodářských vztahů v letech 1945–1989. Za zásadní považují zohlednění nevydaných pramenů uložených v Archívu Národnej banky Slovenska v Bratislavě.¹⁰⁴

Ve třetím článku podává Alexandra Neubaerová-Czettlová ucelený přehled uzavřených obchodních smluv mezi Československem a Rakouskem v období 1945–1990.¹⁰⁵ Ve čtvrté studii zpracoval někdejší dlouholetý pracovník Národního archivu Bohumír Brom přehledným způsobem výčet nejdůležitějších archivních fondů pro studium politických a hospodářských aspektů vzájemných vztahů v období 1945–1989.¹⁰⁶

Období 1968–1992

Pražskému jaru a následné normalizaci v Československu z hlediska vztahů s Rakouskem je věnována obsáhlá kolektivní monografie. Vedle odborných studií přináší cenné vzpomínky vybraných rakouských politiků a diplomatů.¹⁰⁷ Lukáš Valeš obohatil poznatky o vývoji vzájemné relace v roce 1968 prostřed-

103 Kubů, Eduard: Restoration and Regularisation of Economic Cooperation under the Circumstances of Accelerating Cold War. In: „Zarte Bande“. Österreich und die europäischen planwirtschaftlichen Länder. „Delicate Relationships“. Austria und Europe's Planned Economies. Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs 2006, Sonderband 9, ed. Getrude Enderle-Burcel – Dieter Stiefel – Alice Teichová. Innsbruck – Wien – Bozen 2006, s. 197–223.

104 Hallon, Ludovít – Londák, Miroslav: *Source and Possibilities of Research on Slovak-Austrian Economic Relations after the Second World War*. In: Tamtéz, s. 291–302.

105 Neugebauer-Czettl, Alexandra: *Österreichs Beziehungen zu Ungarn, Polen, der Tschechoslowakei und Jugoslawien im Spiegel der Staatsurkunden*. In: Tamtéz, s. 268–272.

106 Brom, Bohumír: *Der Zugang zu Quellen über tschechoslowakisch-österreichische Wirtschaftsbeziehungen zwischen 1945 und 1989 in tschechischen Archiven*. In: Tamtéz, s. 303–310.

107 Pleiner, Horst – Speckner Hubert: *Das österreichische Bundesheer und die ČSSR-Krise*. In: *Prager Frühling: das internationale Krisenjahr 1968*, ed. Stefan Karner – Natalja Tomilina – Alexander Tachubarjan a kol. Köln – Wien – Weimar 2008, s. 1007–1024; Stern, Silke: *Die tschechoslowakische Emigration: Österreich als Erstaufnahme und Asylland*. In: Tamtéz, s. 1025–1042; Mugrauer, Manfred: *Der „Prager Frühling“ und die Parteikrise der KPÖ*. In: Tamtéz, s. 1043–1062; Bacher, Dieter – Knoll, Harald: *Österreich als Drehscheibe ausländischer Geheimdienste?* In: Tamtéz, s. 1063–1088. V stejné monografii jsou k dispozici rovněž vzpomínky vybraných rakouských politiků a diplomatů.

nictvím aplikace metod orální historie.¹⁰⁸ Jindřich Dejmek editoval záznam rozhovoru mezi ministry zahraničí Jiřím Hájkem a Kurtem Waldheimem v červnu 1968.¹⁰⁹

Německý historik Alexander Jehn pojednal o vztazích Rakouska a Československa v kontextu úsilí spolkového kancléře Bruna Kreiského o zlepšení vztahů se sousedními státy. Značnou nevýhodu Jehnovy monografie představuje opomenutí bohaté archivní dokumentace a pouze selektivní výběr dobových periodik.¹¹⁰

O něco více pozornosti vyvolaly hlavní aspekty komplikovaných jednání o majetkoprávním vyrovnání. Dosavadní studie vychází z několika archivních materiálů československé provenience. Nepřeberné množství rakouských archivních dokumentů zůstalo nezohledněno.¹¹¹

Průlomovou studií o hospodářských vztazích Rakouska a Československa v éře spolkového kancléře Bruna Kreiského s důrazem na období 1975/76–1983 napsal Maxmilian Graf. Perspektivní historik využil poprvé v historiografii cenné deníkové záznamy rakouského ministra hospodářství Josefa Staribachera a další nevydané prameny uložené v Nadaci Bruna Kreiského (Stiftung Bruno Kreisky) ve Vídni. Jejich zohlednění mu umožnilo prezentovat zajímavý vhled do zkoumané problematiky. M. Graf cenným způsobem analyzoval příčiny rostoucí československé aktivní bilance vzájemného obchodu.¹¹²

Proměny bilaterálních vztahů v posledních letech existence komunistického režimu v Československu nastínil Miroslav Kunštát. Na základě znalosti nevydaných pramenů uložených v Archivu Ministerstva zahraničních věcí v Praze a ve Spolkovém archivu v Berlíně si všímá ochoty československé strany diskutovat

108 Valeš, Lukáš: Česko-rakouské souvislosti Pražského jara. Tschechisch-österreichische Zusammenhänge des Prager Frühlings. Praha 2008.

109 Dejmek, Jindřich: Málo známý list ze „západní“ politiky Pražského jara. Schůzka ministrů zahraničí Jiřího Hájka a Kurta Waldheima v Bratislavě dne 21. června 1968. *Moderní dějiny* 26, 2018, č. 1, s. 253–275.

110 Jehn, Alexander: Nachbarschaftspolitik im Donauraum. Die besonderen Beziehungen Österreichs zur Tschechoslowakei, zu Ungarn, zu Jugoslawien in der Ära Kreisky. Würzburg 1996, s. 373–480.

111 Němeček, Jan: Zum Problem der tschechoslowakisch-österreichischen Beziehungen. Vermögensrechtlicher Ausgleich zwischen der Tschechoslowakei und Österreich nach dem 2. Weltkrieg. *Historica* 10, 2003, s. 229–254; Ullmann, P.: Nachbarschaft, s. 203–208, 223–234; Dobeš, Adam: Dlouhá cesta k majetkovému vyrovnání mezi Rakouskem a Československem. In: Kreiského éra v Rakousku a období normalizace v ČSSR, ed. Michal Stehlík – Gerald M. Sprengnagel. Praha 2013, s. 43–56.

112 Graf, Maxmilian: Die Wirtschaftsbeziehungen in der Ära-Kreisky: Entwicklung und Probleme des österreichischen Osthandels mit der ČSSR 1970–1983. *Prague Papers on the History of International Relations* 20, 2016, Nr. 2, s. 98–120.

s Rakušany po dlouhou dobu tabuizovaných tématech, například lidských a občanských právech.¹¹³

Česká menšina v Rakousku

Mezi významné kapitoly vzájemných vztahů patří rovněž problematika české menšiny v Rakousku. Dosavadní bádání zaměřilo svoji pozornost především na Čechy žijící ve Vídni. Průlomovou monografií napsal Karl Brousek.¹¹⁴ Fundamentálními příspěvky v této oblasti zůstávají badatelské počiny Vlasty Valešové. Česká historička žijící ve Vídni nejprve uspořádala katalog (do něhož také přispěla dílčí studii) k výstavě mapující peripetie existence Čechů v rakouské metropoli během 20. století.¹¹⁵ Následně v samostatné monografii přiblížila různé aspekty jejich života včetně spolkové činnosti a tisku od poloviny 19. století až do počátku 21. století.¹¹⁶ Využila přitom nejenom podstatnou dokumentaci nevydaných pramenů české a rakouské provenience, ale také dobová periodika.¹¹⁷ Znalosti o životě vídeňských Čechů prohloubila tematicky pestrá kolektivní monografie uspořádaná Reginou Wonischovou.¹¹⁸

Možné perspektivy bádání

V první polovině roku 2019 vyšla péčí Stálé konference českých a rakouských historiků ke společnému kulturnímu dědictví dlouho očekávaná monografie *Nachbarn. Ein österreichisch-tschechisches Geschichtsbuch*.¹¹⁹ Následovat

113 Kunštát, Miroslav: Die Tschechoslowakei und Österreich vor dem Umbruch 1989/90. In: Grenzöffnung 1989. Innen- und Außenperspektiven und die Folgen für Österreich, ed. Andrea Brait – Michael Gehler. Wien – Köln – Weimar 2014, s. 367–384.

114 Brousek, Karl: Wien und seine Tschechen. Integration und Assimilation einer Minderheit im 20. Jahrhundert. Wien 1980.

115 Doma v cizině. Češi ve Vídni ve 20. století. Zu Hause in der Fremde. Tschechen in Wien in 20. Jahrhundert. Praha, Clam-Gallasův palác 20. prosince 2001–31. března 2002, ed. Vlasta Valeš. Praha 2002.

116 Valeš, Vlasta: Vídeňští Češi včera a dnes. Úvod do dějin a současnosti české národnostní skupiny ve Vídni. Die Wiener Tschechen einst und jetzt. Eine Einführung in Geschichte und Gegenwart der tschechischen Volksgruppe in Wien. Praha 2004.

117 Opomenout nelze ani autorčin příspěvek k problematice československých migrantů v Rakousku po roce 1968. Táz: Die tschechoslowakischen Flüchtlinge 1968–1989. In: Asyl und wider Willen. Flüchtlinge in Österreich in europäischen Kontext seit 1914, ed. Gernot Heiss – Oliver Rathkolb. Wien 1995, s. 172–181.

118 Tschechen in Wien. Zwischen nationaler Selbstbehauptung und Assimilation, ed. Regina Wonisch. Wien 2010.

119 Perzi, Niklas – Schmoller, Hildegard – Konrád Ota – Šmidrkal, Václav (ed.): *Nachbarn. Ein österreichisch-tschechisches Geschichtsbuch*. Weitra 2019. Monografií jsem z časových důvodů nestihl kriticky posoudit.

bude česká verze prvního souborného a heuristicky náležitě podloženého pohledu na peripetie česko(slovensko)-rakouských vztahů od středověku po rok 2004. Kniha si klade za cíl přispět „k vzájemnému poznání a porozumění prostřednictvím reflexe dějin českých a rakouských zemí a jejich společností v 19. a 20. století“.¹²⁰ Zde publikované studie zcela jistě podnítlí tolik potřebnou diskusi o československo-rakouské relaci a stanou se impulsem pro další bádání.

Z perspektivy československo-rakouských vztahů absentují studie přibližující roli tisku a tiskové propagandy ve vzájemných vztazích. Zajímavé by bylo nalézt odpověď na otázku, do jaké míry se nejvyšší představitelé Československa a Rakouska snažili „usměrnit“ tisk pro vysvětlení a zdůvodnění svých názorů a stanovisek. Při posuzování způsobu psaní tištěných periodik by mohlo nová zjištění přinést aplikace kvantitativní obsahové analýzy, která představuje jeden z prvků směrodatného diskurzu mediálních studií. Tento postup umožňuje určit, jaká stanoviska zastávala jednotlivá periodika ke konkrétním událostem a zda k nim zaujala kladný, neutrální nebo záporný postoj.¹²¹

Pro meziválečnou dobu a léta 1945–1948 by mohla být přínosná komparace politické kultury obou států a jejich stranických systémů při aplikaci teorií Gabriela Almonda a Sidneyho Verby, Giovanniho Sartoriho nebo Mauricea Duvergera.¹²²

Větší pozornost by si zasloužila analýza styků českého a rakouského exilu v západní a východní Evropě na základě zohlednění dokumentů uložených v péči vídeňského Dokumentačního archivu rakouského odporu (Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes, DÖW) a českých veřejných archivů.

Spolupráce mezi Komunistickou stranou Československa a Komunistickou stranou Rakouska (KPÖ), jedna z důležitých kapitol výzkumu mezinárodního

120 Společná česko-rakouská kniha o dějinách, dostupné z: <http://www.mua.cas.cz/cs/spolecnacesko-rakouska-kniha-o-dejinach-754> [7. 6. 2019].

121 Podstata kvantitativní obsahové analýzy spočívá v kvantifikaci mediálního obsahu i tematické agendy vybraného deníku prostřednictvím vhodně zvolených kódovacích kategorií (například Rakousko – pozitivní; Rakousko – negativní; Rakousko – indiferentní apod.). K tomu srov. Riffe, Daniel – Freitag, Alan: *A Content Analysis of Content Analyses. Twenty-Five Years of Journalism Quarterly*. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 74 1997, No. 3, s. 515–524; Neuendorf, Kimberly A: *The Content Analysis. Guidebook*. Thousand Oaks 2002; Krippendorff, Klaus: *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*. Thousand Oaks – London – New Delhi 2013, 3th edition; Riffe, Daniel – Lacy, Stephen – Fico, Frederick. *Analyzing media messages: using quantitative content analysis in research*. New York 2014, 4th edition.

122 K politické kultuře srov. např. Almond, Gabriel – Verba, Sidney: *The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton 1963; Skovajsa, Marek: *Politická kultura. Přístupy, kritiky, uplatnění ve zkoumání politiky*. Praha 2006. K relevantní klasifikaci stranických systémů srov. Sartori, G.: *Strany*, s. 126–128, 290–291.

komunistického hnutí, nabízí velký badatelský potenciál.¹²³ Otázkou zůstává, zda československý pokus o tzv. socialismus s lidskou tváří inspiroval rakouské reformní komunisty, kteří dlouhodobě marně hledali úspěšný recept na opuštění politické periferie. Jakou roli hrála marxisticko-leninská ideologie při vzájemných stycích a zda existovaly společné pokusy alespoň částečně zmírnit závislost na Sovětském svazu? Kromě setkání stranických elit do vztahové problematiky patří rovněž rozvinuté styky mezi krajskými, resp. okresními či městskými organizacemi KSČ a KPÖ nebo reciproční výměny sportovních, kulturních a hudebních souborů.

Mezi další pomyslná „bílá místa“ v historiografii patří vzájemné kontakty odborových hnutí, spolupráce v kultuře nejen ve smyslu institucionální kooperace, ale také s ohledem na reciproční kulturní transfery. Opomenuto by nemělo být ani srovnání českých a rakouských „míst paměti“ ve vztahu ke klíčovým okamžikům 20. století (například druhá světová válka a rezistence vůči nacistickému režimu, osvobození Rudou armádou či rok 1968) či spolupráce (konkurence) v letecké dopravě.

Třebaže výzkum československo-rakouských vztahů především v posledních třech dekadách přinesl několik zásadních a pozoruhodných příspěvků, toto téma zůstává stále badatelsky perspektivní. Veřejné archivy v České republice, v Rakousku a v Německu nabízí nepřehledné množství materiálů, jejichž „vytěžení“ či nová interpretace zůstane úkolem badatelů po několik dalších dekád.

123 Ke stykům KSČ a KPÖ srov. Konrad, Helmut: *Widerstand an Donau und Moldau. KPÖ und KSČ zur Zeit des Hitler-Stalin Paktes*. Wien 1978; Hallama, Peter: *Verbindende Ideologie. Zu den Beziehungen zwischen KPÖ und KSČ nach 1945*. *Zeitgeschichte* 36, 2009, Nr. 2, s. 106–128.

Eine Übersicht der Archivbestände und der historiographischen Produktion zu den tschechoslowakisch-österreichischen Beziehungen

Die Studie bringt eine grundlegende Übersicht der Archivbestände und der historiographischen Produktion zu den tschechoslowakisch-österreichischen Beziehungen. Das meiste Material zu diesem Thema bietet in der Tschechischen Republik das Archiv des Ministeriums für auswärtige Angelegenheiten. Die Bestände des Nationalarchivs in Prag werden zwar von den Forschern weniger genutzt, bergen jedoch ein um so größeres Potential. Es handelt sich um die überwiegend aus der Tätigkeit öffentlich-rechtlicher Urheber hervorgegangenen Archivalien – der staatlichen Zentralorgane und ihrer untergeordneten Institutionen. Unter den außerhalb Tschechiens aufbewahrten Materialien bieten zu den tschechoslowakisch-österreichischen Beziehungen das Archiv der Republik im Österreichischen Staatsarchiv und das Politische Archiv des Außenamtes in Berlin die meisten Informationen. Hier sind die Bestände nach geographischen Kriterien, vom Gesichtspunkt der Struktur des Außenministeriums oder mit Hinblick auf den speziellen Charakter der Dokumente gegliedert.

Die Beziehungen der Tschechoslowakei und Österreichs erwecken schon seit einigen Jahrzehnten zurecht die Aufmerksamkeit der historischen Forschung. Zu den Grundzügen der Forschung gehört die lange deutliche Trennlinie zwischen den deutsch- und tschechischsprachigen Forschern, und zwar sowohl im Hinblick auf die Themenwahl, als auch auf die Nutzung der Archivadokumente. Diese engere Perspektive wurde erst in den neunziger Jahren des letzten Jahrhunderts durch die Möglichkeit eines freien Forschens in den tschechischen Archiven überwunden. Der am besten erforschte Zeitabschnitt sind die Jahre 1918–1938, wo neben Beiträgen zu der politischen und wirtschaftlichen Geschichte auch schon einige Studien zu den Kulturbeziehungen im Sinn einer breiteren Auffassung des „Bildes“ von Österreich und den Österreichern in der tschechischen Gesellschaft auftauchten.

Am Schluss der Studie wird auch eine mögliche Perspektive für die weitere Forschung skizziert. In der bisherigen Forschung vermissen wir eine umfassende und heuristisch ausreichend begründete Betrachtung der Peripetien der tschechoslowakisch-österreichischen Beziehungen im 20. Jahrhundert. Ferner fehlt eine Analyse der annähernden Rolle von Presse und medialer Propaganda, eine Komparation der politischen Kultur beider Staaten und ihrer Parteiensysteme, der gegenseitigen Kontakte der Gewerkschaftsbewegungen und der kulturellen Zusammenarbeit u.Ä. Dazu bieten die öffentlichen Archive in der Tschechischen Republik, in Österreich und in Deutschland eine überwältigende Materialmenge, deren „Ausbeutung“ oder Neuinterpretation für die nächsten Jahrzehnte eine Forschungsaufgabe bleiben wird.

An overview of archives and historiography relating to Czechoslovak-Austrian relations

The paper brings a basic overview on archives and historiography to Czechoslovak-Austrian relations. Most documents pertaining to the topic in the Czech Republic are housed in the Archives of the Foreign Ministry. Less frequented, yet with no less potential are the materials housed in the National Archives in Prague. These are usually documents coming from activities of public authorities – central offices and their subordinate organisations. The foreign documents pertaining to the Czechoslovak-Austrian relations are mostly housed in the Austrian State Archives, Archives of the Republic in Vienna and Political Archives of the Foreign Office in Berlin. The documents are classified following the geographical criterion or according to their specific nature.

The relations between Austria and Czechoslovakia have been focused on in the historiographical research for several decades. Among the most important features of the research, there have been for long a distinctive dividing line between Czech and German speaking researchers both in regard to their topic choice and to the use of archival sources. This perspective has been overcome only in 1990s with the possibility of free research in Czech archives. The years 1918–1938 are one of the very well analysed period where, apart from contributions to political and economic history, several studies on cultural relations in broad sense such as the “image” of Austrians and Austria in Czech society have been published.

At the end of the paper, a possible perspective of further research is given. The current state lacks a complex and heuristically based view on the complicated development of Czechoslovak-Austrian relations during the 20th century. An analysis detailing the role of the press and press propaganda is also missed as well as the comparison of the political culture in both states and their political party systems, mutual relations between trade unions and cooperation in culture. Public archives in the Czech Republic, Austria and Germany offer a great variety of archival sources; their exploitation or new interpretations remain a task for generations of researchers to come.